

1 Overval op de koepelgevangenis

2
3 **Op 11 mei 1944** ziet Hans Craamer, die tegenover de koepelgevangenis woont, twee luxe auto's
4 voor de grote gevangenispoort stoppen. Uit de auto's stappen twee politieagenten en een
5 gevangene uit. De gevangene zit met handboeien vast aan de politieagenten. De heren kloppen
6 aan bij de poort, worden binnen gelaten en net voordat de deur dichtslaat lopen er nog een paar
7 mannen de gevangenis binnen. De deuren van de auto zijn opengelaten en leek het wel alsof de
8 handboeien niet goed vastzaten... Hans vindt het allemaal maar vreemd. Een kwartier later komen
9 de mannen weer terug naar buiten. Nu is de gevangene ineens niet meer geboeid en lopen er nog
10 twee extra mensen mee naar buiten. Craamer weet genoeg: dit is een gevangenisontsnapping
11 geweest!

14 Frits de Zwerver

15 Als Nederland op 10 mei 1940 wordt
16 binnengevallen door de Duitsers, wordt
17 Arnhem al snel veroverd. Toch verandert
18 het leven in het eerste jaar niet zoveel.
19 Pas rond de zomer van 1941 worden de
20 Duitsers steeds strenger. Meer en meer
21 mensen vinden de Duitsers maar niks en
22 proberen hen dwars te zitten. In Arnhem
23 en op andere plekken worden
24 verzetsgroepen opgericht.

25
26 Een van die oprichters is Frits Slomp. Hij
27 trekt het hele land door als predikant om
28 naast zijn kerkdiensten ook mensen aan
29 te sporen bij het verzet te gaan. Door al
30 dat gereis, wordt hij Frits de Zwerver
31 genoemd. De Duitsers zijn natuurlijk fel
32 tegen de acties van Frits en willen hem zo snel mogelijk gevangennemen. Frits duikt onder en weet
33 tot 1944 uit handen te blijven van de bezetter. Op 1 mei 1944 wordt hij alsnog gepakt. De politie
34 herkent hem alleen niet als Frits de Zwerver. Ze denken juist dat hij een jood is. Dat komt omdat Frits
35 een paar weken eerder zijn herkenbare rode haren zwart had geverfd. Daardoor kreeg hij voor de
36 Duitsers een joods uiterlijk. Na een heftig verhoor wordt Frits overgebracht naar de
37 koepelgevangenis in Arnhem. Zelfs na dat verhoor weten ze nog steeds niet met wie ze te maken
38 hadden. Wisten ze dat wel, dan was Frits meteen doodgeschoten.

Figuur 1: Foto van de koepelgevangenis uit 1905. Bij de twee torens was de toegangspoort van de gevangenis. Bron: Gelders archief, 1501-04-18157

39

40

41 **Informanten in de gevangenis**

42 Vanaf het moment dat Frits in de gevangenis komt te zitten, wordt het verzet in en rond Arnhem
43 door informanten op de hoogte gebracht. Bij het verzet worden meteen plannen gemaakt om Frits te
44 bevrijden. Dit moet zo snel mogelijk gebeuren, omdat de Duitsers er niet achter mogen komen wie
45 hun gevangene eigenlijk is. Een van de leden van het verzet is de bibliothecaris van de gevangenis,
46 Joop van Veldhoven. Hij zorgt ervoor dat er belangrijke informatie wordt doorgespeeld: de locatie
47 van Frits, een plattegrond van de gevangenis en tips over hoe een bevrijding zou kunnen lukken. Als
48 laatste vertelt Joop ook dat er nog een belangrijke verzetsman gevangen zit, namelijk Henk Kruithof.
49 De Duitsers zijn Henk al langer aan het ondervragen en het gaat er steeds heftiger aan toe. Als Henk
50 zou breken, zou er veel informatie bij de Duitsers komen te liggen over het verzet. Het plan wordt
51 gemaakt om Frits en Henk op 12 mei al te bevrijden. Op 11 mei krijgt het verzet echter via Joop te
52 horen dat Frits de volgende dag naar Scheveningen zou worden verplaatst. Ze besluiten om de
53 bevrijding diezelfde avond nog uit te voeren.

54

55 **De uitbraak**

56 In twee grote, gestolen auto's met valse kentekenplaten rijdt een
57 aantal verzetsmensen in gestolen politie-uniformen naar de
58 gevangenis. Vermomd als politieagenten willen ze een van hun
59 verzetsmensen bij de gevangenis 'afleveren'. Met handboeien maken
60 ze hun collega vast aan hun eigen hand, maar ze sluiten de
61 handboeien bewust niet helemaal. Eenmaal binnengelaten, vliegen de
62 handboeien af en trekken ze met zijn drieën een pistool, gericht op de
63 bewakers. Andere verzetsmensen komen ook binnen en samen
64 overmeesteren ze het gevangenispersoneel. Alle bewakers die ze
65 tegenkomen sluiten ze op een één cel, zodat ze goed in de gaten
66 kunnen worden gehouden. Snel rennen de verzetsmensen naar de
67 cellen van Frits de Zwerver en Henk Kruithof. De cellen worden
68 opengemaakt en de heren worden bevrijd. Ze zijn ontzettend
69 opgelucht dat hun collega's ze zijn komen halen.

70

71 In de tussentijd staat verzetsman Liepke Scheepstra nog buiten bij de
72 auto's. Hij moet op de uitkijk staan. Als net iedereen binnen is, komt
73 er ineens een Duitse soldaat langsgelopen. Liepke vraagt aan de Duitser of hij een vuurtje heeft om
74 een sigaret aan te steken. De Duitser biedt hem een vuurtje aan en begint vrolijk met Liepke te
75 praten. Hij is blij dat er eindelijk iemand is die wel met hem wil praten. 'De meeste Arnhemmers
76 houden niet van Duitsers', zegt hij. Voor Liepke is dit de perfecte manier om de soldaat af te leiden
77 van de gevangenis. Na een paar minuten loopt de Duitser weer verder en een moment later komen
78 alle verzetsmensen weer uit de gevangenis. Iedereen stapt in de auto's en rijdt terug naar het
79 hoofdkwartier. Een van de auto's rijdt alleen niet helemaal lekker. In die auto begint het te stinken
80 en de motor lijkt niet helemaal goed te lopen. Als ze dan eindelijk toch bij het hoofdkwartier
81 arriveren, zien ze wat het probleem heeft veroorzaakt: in de spanning van de bevrijding bleek dat de
82 handrem er de hele tocht nog op had gestaan!

83

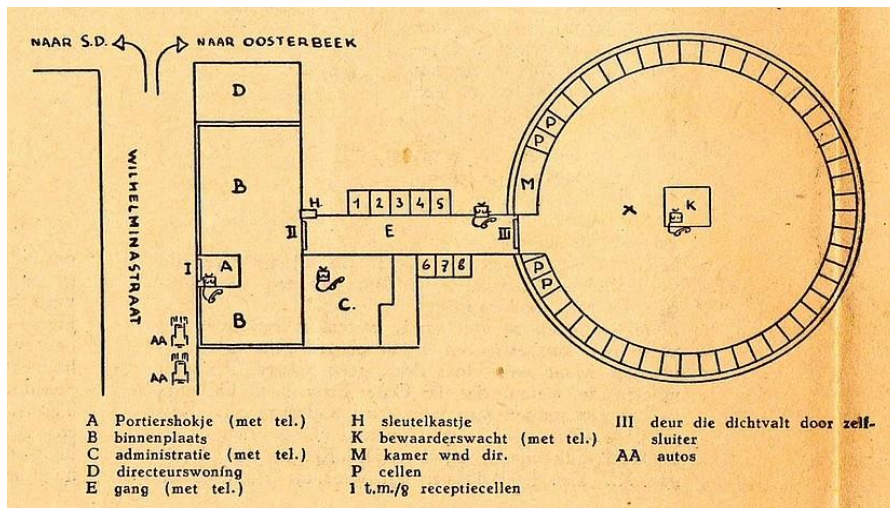

Figuur 2: Frits Slomp, alias Frits de Zwerver, in oorlogsjaren. Bron: 4en5mei.nl

84
85
86
87
88
89
90
91

Na de oorlog

Tegen het einde van de oorlog heeft Frits Slomp nog veel voor het verzet gedaan. Samen met andere verzetsmensen zorgde hij ervoor dat het dagelijkse leven gewoon door kon gaan: iedereen moest genoeg te eten en te drinken hebben en een dak boven hun hoofd. Nadat de rust weer een beetje terug was, ging Frits verder met het werk dat hij ook veel in de oorlog had gedaan: prediken in de kerk. Hij kreeg voor zijn verzetswerk in de oorlog verschillende onderscheidingen en stierf uiteindelijk in 1978.

Figuur 3: Plattegrond die de verzetsmensen bij de bevrijding gebruikten. Bron: Het grote gebod. Gedenkboek van het verzet in LO en LK, deel I, pagina 488